מסורת הש"ם

ו. ילקוט נ״ד רצט. שם תתקעו.

א (הענין) בייר פייט. שוחייט 🖈

ת. ירושלמי שם. רוייר פייו.

ילקוט נייך תתקטו.

תורה תתעג.

אסתייר פייז.

. עם ספרי דברים יא, כב.

י. ירושלמי שם. רוייר שם.

יא. (הביטוי) תענית ט, א. גטין

גרסות

חוץ מאחר בכתייי ומקורות:

חוץ מאחר דידע כבודי ומרד בי.

הואיל ואיטריד – ליפוק

בכת"י: הואיל ולית ליה תקנה

נפק אשכח בכתייי: חזייה

בו אבויה את בכתיין: בו אבויה

את ששמך יצא בכל העולם

ליזיל.

כולו.

נו, א. סח, א. חולין צה, ב.

קה"ר שם (בשינוי).

קה"ר פ"ז. (בשינויים).

לא. תנדבאייז פיייד.

פוגלא = לגון. ממישרא = ערוגה. ונוחין לאבדן - על ידי שכחה.

תוספות

לכתובים, והיו הדברים שמחים כנתינתו מסיני, לא באש נתנו! אמר: הואיל וכך כחה של תורה, אם יתקיים הבן הזה – לתורה אני מפרישו. ולפי שלא היתה כונתו לשמים לפיכך לא נתקיימו בו. ובמקום שיש בגמרא שלנו אחורי הפרנוד, יש לשם מאחורי בית קדשי הקדשים. עוד איתא התם שהיה רוכב ביום הכיפורים שחל להיות בשבת, ושמע כוי. ומייתי ההוא דפרק קמא דקדושין (לט, ב) שראה אחד שנטל הבנים ושילח את האם, וכי אייתי נפל ומת, ולא היה דורש כרבי יעקב, כדמייתי התם. ועוד איתא: שראה לשון רי יהודה הנחתום נתון בפי כלב, והיינו גברא רבה דקדושין. ורבי נתן אומר: כשהיתה אמו מעוברת ממנו עברה לפני עבודה זרה. והריחה מאותו המין ואכלה, והיה אותו המין מזדעזע בגופה כעכנא, ולבסוף חלה מתנונא, ואמרו לו לרבי מאיר: רבך אבאיש, אזל גביה לבקרתיה ואמר ליה: חזור בך! אמר: אי הדרנא מתקבלין! אמר ליה: והכתיב (תהילים צ) "תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם". בכה אלישע ונפטר. אמר רבי מאיר: דומה שמתוד תשובה נפטר, וכי מו (דקברוניה) ירדה אש מן השמים ושרפה אותו. ואמר לו לרבי מאיר: הא קבר דרבך (אוקיד, אתא) וקא פריס גלימיה עליה, ואמר "ליני (פה) הלילה וגומר" (רות ג), ייליני פהיי – בעולם הזה שדומה ללילה, "והיה בבוקר" - לעולם הבא "אם יגאלך טוב יגאלי" – זה הקדוש ברוך הוא שנאמר ייטוב הי לכליי (תהלים קמה), ייואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכייי – אמרו ליה: אין [אמרין] לך בההיא עלמא למאן את בעי למקרבה קדמייתא לאבוך או לרבך אמר לון מיקרב לרבי קדמוי, ובתר כן לאבא. אמר לו: ושמעינן לך! אמר לו: ולא כן

תנינן: מצילין תיק הספר עם הספר? מצילין אלישע בזכות תורתו.

מִמֵּישְׁרָא בְּשַׁבָּת וִיהַב לָה. אָמְרָה: אַחֵר הוּא. ַרִשָּׁעִים כָּתִיב ״וּמִשְׁנֵה שָׁבַּרוֹן שַבְרֵם״. תָנוּ רַבָּנַן: מַצַשָּה בִּאַחֵר חוץ מאַחר. –

חוץ מַאַחֶר. אֲמַר: הוֹאִיל וִאִיטָרִיד הַהוּא גַּבְרֵא — חוּץ מֵאַחָר. מֶהַהוּא עַלְמָא לֵיפּוֹק לִיתִהַנֵּי בִּהַאי עַלְמַא. נָפַק אֲחֵר ּלְתַרְבּוּת רָעָה. נִפַּק אַשְׁכַּח זוֹנָה, תִּבָעָה. אֲמָרָה לֵיה: וְלָאוֹ אֵלִישָׁע בֵּן אֲבוּיָה אַתִּ? –עַקַר פּוּגְלַא שַׁאַל אַחֶר אָת רַבִּי מָאִיר לאחר שיצא 🗔

לְתַרְבּוּת רַעָה, אֲמַר לֵיה: מֵאי דְּכְתִיב ״גַם אַת זָה לִעֲמַת זָה עַשָּה הָאֱלֹהִים״? –אֲמַר לוֹ: כַּל מַה שַבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא – בָּרָא כִּנִגְדוֹ, בָּרָא הַרִים - בָּרָא גִּבָעוֹת, בָּרָא יַמִּים – בַּרָא וָהַרוֹת. אַמַר לוֹ: ַרַבִּי צַקִיכָא רַכָּדְ לֹא אָמֵר כָּדְ, אֶלָא: בָּרָא צַדִּיקִים בַרָא רִשַּׁעִים, כַּרָא גַּן עֵרֵן – כַּרַא גִּיהְנַם. כַּל – אָחַד וִאָחָד יֵשׁ לוֹ שִׁנֵי חַלָּקִים, אֶחָד בְּגַן עֵדֶן וְאֶחָד בַּגִיהִנָּם, וּזָכָה צַדִּיק – נָטַל חֶלְקוֹ וְחֵלֶק חֲבֶרוֹ בִּגַן עַבֶּן, נְתְחַיֵּיב רָשָׁע – נָטַל חֶלְקוֹ וְחֵלֶק חֲבֵרוֹ בַּגִּיהָנָּם. אֲמַר רַב מְשַׁרְשָׁיָא: מַאי קָרָאָהּ? גַּבֵּי צַדִּיקִים כְּתִיב ״לָכֵן בִּאַרְצָם מִשְׁנֵה יִירָשׁוּ״. גַּבֵּי אַחֵר אֶת רַבִּי מֵאִיר לְאַחַר שֶׁיָצָא לְתַרְבּוּת רָעָה: מַאי דְּכְתִיב ״לֹא יַעַרְכֵנָּה זָהָב וּזְכוֹכִית וּתִמוּרָתָה כְּלִי פַז״ - אָמַר לוֹ: • אֵלוּ דְּבָרֵי תוֹרָה, שֶׁקַשִׁין לְקְנוֹתֵן כְּכְלִי זָהָב וּכְלִי פָז, וְנוֹחִין לְאַבְּדָן כְּכִלִי זְכוּכִית. –אַמֵר לוֹ: רַבִּי צְקִיבָא רַבִּךְ לֹא אָמַר כַּךְ, אָלַא: מַה כָּלֵי זָהָב וּכְלֵי זָכוּכִית, אַף עַל פִּי שֵׁנְשָׁבְּרוּ יִשׁ לַהָם תַקַנָה – אַף תַּלְמִיד חַכַם, אַף עַל פִּי שֶׁסַרַח יֵשׁ לוֹ ַתַּקָנָה. —אָמַר לוֹ: אַף אַתָּה חֲזוֹר בְּדְּיִ —אָמַר לוֹ: כָּבָר שָׁמַעִתִּי מֵאֲחוֹרֵי הַפַּרְגּוֹד: שוּבוּ בַּנִים שובַבִים

שָׁהָיָה רוֹכֵב עַל הַסּוּס בִּשַׁבָּת, וְהַיָה רַבִּי מֵאִיר מְהַלֶּךְ אַחַרָיו לִלְמוֹד תּוֹרָה מִפִּיו. אָמַר לוֹ: מֵאִיר, חֲזוֹר לְאַחֲרֵיךּ, שֵׁכְּבַר שִׁיעַרְתִּי בִּעַקְבֵי סוּסִי עַד כַּאן תְּחוּם שַׁבָּת. אֲמַר לֵיה: אַף אַתָּה חֲזוֹר בִּדְּ. – אֲמַר לֵיה: וָלֹא כְּבַר ָאָמַרְתִּי לְּךָ: כְּבָר שָׁמַעְתִּי מֵאֲחוֹרֵי הַפַּרְגוֹד ״שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹבַבִים״ – חוּץ מֵאַחֶר. ּתְקָפֵיה, עָיִילֵיה לְבֵי מִדְרָשָׁא. * אֲמֵר לֵיה לְיָנוֹקַא: פָּסוֹק לִי פָּסוּקְדָּ! אַמֵּר לוֹ: :אַין שָׁלוֹם אָמַר ה' לָרִשָּעִים". עַיִילֵיה לְבֵי כִנִישְׁתַּא אַחַרִיתִי, אֲמַר לֵיהּ לְיֵנוֹקַא פְּסוֹק לִי פְּסוּקְךְּ! אָמַר לוֹ ״כִּי אָם תְּכַבְּסִי בַּנֶּתֶר וְתַרְבִּי לָךְ בֹּרִית נִכְתָּם צֲוֹנֵךְ לְפָנַי״. עָיְילֵיהּ לְבֵי כְנִישְׁתָּא אַחַרִיתִי, אַמַר לֵיהּ

לאחריך, שכבר שיערתי וחישבתי בעקבי (לפי עקבות, פסיעות) סוסי שעד כאן תחום שבת, ומכאן והלאה אסור לך ללכת. אמר ליה (לו) ר׳ מאיר: אף אתה חזור בך, כלומר שיחזור למוטב. אמר ליה נלו): ולא כבר אמרתי לך, כבר שמעתי מאחורי הפרגוד — שובו בנים שובבים חוץ מאחר. בכל זאת תקפיה עייליה לבי מדרשא נהחזיק בו הכניסו לבית המדרשן. אמר ליה לינוקא (אמר לו אחר לתינוק) כדרך ניחוש וסימן: פסוק לי פסוקך (אמור לי את הפסוק שלמרת היום) אמר לו את הפסוק: "אין שלום אמר ה' לרשעים" (ישעיהו מח, כב). עיילא לבי כנישתא אחריתי אמר ליה לינוקא: פסוק לי פסוקך (הכניםו לבית כנסת אחר, ואמר לו לתינוק: פסוק לי פסוקד)! אמר לו: "כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני" (ירמיהו ב, כב). עייליה לבי כנישתא אחריתי, אמר ליה

עיונים

חוץ מאחר / שגלוי וידוע לפני הקב"ה שאינו עתיד לחזור בתשובה שלמה (ר"ח). ור' בגרסות יהין מאחות לשבעה היותר לפני הקבור שאים בנהי לחוות בנושבות שלפות (דיום, ודיבו סות שיש שם טעם לדבר – שמפני שירע בכבודו של הקביה, שהרי חכם גדול היה, הרי הוא מזיד גמור, שאין מסייעים לו לעשות תשובה כמו לחוטאים אחרים.

שאל אחר את רי מאור / וכתב המהרש"א כי בשאלות אלה התכוון אחר לרמו על עצמו. וכן נראה גם מן השאלות האחרות ששאל. היו שכתבו כי ר' מאיר ענה במתכוון תשובות אלה כדי שאחר עצמו יאמר את הדברים שיוכל ר' מאיר אחר כך לומר לו שיחזור בתשובה. נוטל חלקו וחלק חברו / וטעמו של רבר לפי שהמחטיא את הרבים נענש גם על הטאיהם שלהם, וכן הצריק הגורם זכות לרבים (ר"ח).

חוץ מאחר. כיון ששמע זאת, אמר אלישע בן אבויה: הואיל ואיטריד ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתהני בהאי עלמא נאמר: הואיל ונטרד, גוֹרַש, אותו אדם. אני, מהעולם ההוא. שיצא ויהנה בעולם הזה), נפק (יצא) אחר לתרכות רעה, חס ושלום, אלא יושבין היינו וחוזרין דברי תורה, מתורה לנביאים ומנביאים - נפק, אשכח זונה תבעה ניצא. מצא זונה ותבע אותה לתשמיש) אמרה ליה: ולאו

וכי (האם לא) אלישע בן אבויה אתה? וכי אדם גדול כמוך עושה כזאת? עקר פוגלא ממישרא בשבת ויהב לה נעקר צנון מן הערוגה בשבת ונתן להן להראות שאיננו שומר יותר את התורה, אמרה הזונה: אחר הוא. שודאי איז זה אלישע

בן אבויה. ומשום כך קראהו אחר. מספרים, שאל אחר את ר' מאיר, לאחר שיצא אחר לתרבות רעה, אמר ליה (לח: מאי דכתיב (מהו שנאמר) "גם את זה לעומת זה עשה האלהים" (קהלת ז, יד) אמר לו ר' מאיר: כל מה שברא הקדוש ברוך הוא ברא כנגדו מעין זה, ברא הרים - ברא גבעות, ברא ימים — ברא נהרות. אמר לו אחר: ר' עקיבא רבך לא אמר כך, אלא כד פירש: לכל דבר יש דבר כנגדו ברא צדיקים - ברא רשעים, ברא גן עדן ברא גיהנם, כל אחד ואחד מבני אדם יש לו שני חלקים, אחד בגן עדן ואחד בגיהנם. זכה ונעשה צדיק – נטל חלקו וחלק חברו הרשע בגן עדן, נתחיים ונהיה רשע – נטל חלקו וחלק חברו בגיהנס. אמר רב משרשיא: מאי קראה (מהו הפסוק) המלמד על זה, גבי (אצל) צדיקים כתיב "לכן כארצם משנה יירשו" (ישעיה סא. ז) גבי רשעים כתיב ונאווח "ומשנה שברון שברם" (ירמיהו יז, יח). אצל כל אחד כתוב "משנה" דהיינו חלק כפול. ועוד שאל אחר את ר' מאיר לאחר

שיצא לתרבות רעה: מאי דכתים (מהו

שנאמרו "לא יערכנה זהב וזכוכית

ותמורתה כלי פז" (איוב כח, יז) שאם

בשבח התורה ובכבודה מדובר. היה לו

להשוותה לזהב, אבל לא לזכוכית! אמר

לו: אלו דברי תורה, שקשין לקנותם

ככלי זהב וכלי פז, ונוחין לאבדן ככלי

זכוכית. אמר לו אחר: ר' עקיבא רבך

לא אמר כך, אלא כך אמר: מה כלי

זהב וכלי זכוכית, אף על פי שנשברו

יש להם תקנה שאפשר להתיך -

אותם ולעשות מהם כלים חדשים. אף תלמיד חכם, אף על פי שסרח – יש

לו תקנה. אמר לו ר׳ מאיר: אם כן, אף

אתה חזור כך! אמר לו: כבר שמעתי

מאחורי הפרגוד (המסך המבדיל),

המסתיר את הקדוש ברוך הוא מהעולם:

"שובו בנים שובבים" – חוץ מאחר.

ועוד בענין זה, תנו רבנן: מעשה באחר

שהיה רוכב על הסוס בשבת, והיה ר׳

מאיר מהלך אחריו ללמוד תורה מפיו,

לאחר זמן אמר לו אחר: מאיר, חזור

אמרה אחר הוא בכתייי: אמרה ליה אחר אתה. לא אמר כך בכתייי: לא כך אמר. נטל חלקו בכת"י: נוטל חלקו.

אמר לו: ר' עקיבא בכתייו: אמר לו האלהים אפילו ככלי חרס שאין בהן ממש, אלא עקיבא

ללמוד תורה מפיו בכתייי: לומד תורה ממנו כיון שהגיע לתחום שבת.

שכבר שערתי – עד כאן בכתיי: ששערתי בעקבי הסוס שעד כאן.

אמר ליה לינוקא פסוק לי פסוקך בכתיי: שמעיה לההוא ינוקא דקרי.

לשון

נראה כי מקורה הראשוו של המלה בפרסית. אולי בסיכול של pardag – מסך, וכאן המסך המכדיל בין המלך לבני הארמון.

משמעות ייאחריי כאן מובנת שהיה ידוע קודם לכו. אולם נראה כי למלה זו היה טעם לואי שלילי, כמו למשל בשימוש הלשוו במדרשי הלכה ייאחריםיי במובן של גויים. ואולי גם קשר עם הפועל ייאחריי במשמעות ~ מיוחם. אחוז תאוה.

אישים

אלישע - אחר ראה בעמי 50

> שיערתי בעקבי סוסי / לדעת המהרש"א נתכוון אחר ללגלג בכך על ר' מאיר, שהרי קל יותר לשער מרחק לפי פסיעות אדם מאשר לפי מהלך הסוס. אבן, מן הירושלמי נראה כי הדבר בא להדגיש את חכמתו של אחר, שאף תוך כדי דבור בנושא אחר, ותוך כדי רכיבה, יכול היה

> פסוק לי פסוקך / תינוקות שלמדו בבית הכנסת נהגו ללמוד ככל יום פסוק אחד בעל פה. וכבר נתבאר בגמרא כי היו חכמים שהשתמשו בכך כדרך לנחש בה את העתיד (ר' חולין